

Иля Варшавски
Роби

Преди няколко месеца празнувах петдесетгодишнината си. След многото наздравичи, в които се превъзнасяха моите достойнства и се премълчаваха недостатъците ми, стана с чаша в ръка началникът на лабораторията по радиоелектроника Стрекозов.

– А сега – каза той – най-младият представител на нашата лаборатория ще приветства юбиляра.

Погледите на присъстващите кой знае защо се насочиха към вратата.

В настъпилата тишина се чу някакво драскане отвън по вратата. После тя се отвори и в стаята влезе робот.

Всички заръкопляскаха.

– Този робот – продължи Стрекозов – е от класата на самообучаващите се автомати. Работи не по предварително съставена програма, а сам си я изработва според промените във външните условия. Паметта му разполага с над хиляда думи, но речникът му непрекъснато се попълва с нови думи. Той чете свободно печатан текст, може самостоятелно да съставя изречения и да разбира човешката реч. Захранва се от акумулатори и при нужда сам ги зарежда от електрическата мрежа. Цяла година работихме над него всяка вечер, за да ви го подарим в деня на вашия юбилей. Роби, запознайте се с новия си стопанин – каза той, като се обърна към робота.

Роби дойде при мен и след кратка пауза изрече:

– Ще ми достави удоволствие, ако бъдете щастливи да ме приемете във вашето семейство.

Много мило го каза, макар да ми се стори, че фразата не е съставена съвсем правилно.

Всички наобиколиха Роби. Всеки искаше да го разгледа по-добре.

– Недопустимо е да ходи така гол из къщи – каза тъща ми. – Ще му уший непременно халат.

На другия ден, когато се събудих, Роби стоеше до кревата ми и явно чакаше моите разпореждания. Беше ми ужасно интересно.

– Бъдете така добър, Роби – казах аз, – да почистите обувките ми. Те са в коридора до вратата.

– Как се върши това? – запита той.

– Много просто. В долпа ще намерите кафява боя и четки. Намажете обувките с боя и ги търкайте с четката, докато се лъснат.

Роби послушно се отправи към коридора. Беше ми много

любопитно как ще се справи с първата задача.

Когато отидох при него, той усилено мажеше обувките ми с кайси-евото сладко, което жена ми пазеше за особени случаи.

– Ех, Роби – казах аз, – забравих да ви предупредя, че боята за обувки държим в долната част на долапа. Взели сте не това, което трябва.

– Положението на дадено тяло в пространството – каза той, като наблюдаваше невъзмутимо как се мъчех да изтрия обувките – може да бъде определено посредством трите координати на Декартовата координатна система. При даването на координатите неточността не бива да превишава размерите на тялото.

– Правилно, Роби. Сгреших.

– За начало на координатите може да бъде избрана всяка точка от пространството, например ъгълът на тази стая.

– Всичко е ясно, Роби. Ще го имам пред вид за в бъдеще.

– Координатите на тялото могат да бъдат дадени също така в ъглови измерения, с помощта не азимута и височината – продължаваше да бърбори той.

– Добре. Да не говорим за това.

– Допустимата неточност в разглеждания случай, като се има пред вид съотношението между размерите на тялото и дължината на радиус-вектора, не бива да превишава двухилядна част от радианта по азимута и една хилядна от радианта по височината.

– Стига! Прекратете всякакви разговори на тази тема – избухнах аз.

Той наистина млъкна, но целия ден ходеше по петите ми и се опитваше да ми обясни с жестове особеностите при преминаването от правоъгълната координатна система в остроъгълна.

Право да си кажа, много се уморих този ден.

На третия ден вече се убедих, че Роби е създаден повече за интелектуална дейност, отколкото за физическа работа. С прозаични неща се занимаваше съвсем неохотно.

Но едно трябва да му се признае: смяташе виртуозно.

Жена ми казва, че ако не е страстта му да изчислява всичко с точност до хилядна част от копейката, помощта му при водене на домакинските сметки би била неоченима.

Жена ми и тъща ми са уверени, че Роби притежава изключителни математически способности. А според мен познанията му са твърде

повърхностни.

Веднъж по време на чая жена ми каза:

– Роби, вземете тортата от кухнята, разрежете я на три части и я поднесете на масата.

– Невъзможно е да се направи – каза той след кратко размишление.

– Защо?

– Единица не може да се раздели на три. Частното от делението представлява периодична дроб, която не може да се изчисли с абсолютна точност.

Жена ми безпомощно ме погледна.

– Май Роби е прав – каза тъщата – и аз съм чувала нещо подобно.

– Роби – казах аз, – става дума не да се раздели аритметически единица на три, а една геометрична фигура да се раздели на три равни части. Тортата е кръгла и ако разделите окръжността на три части и от точките на деленето прекарате радиусите, то с това ще разделите и тортата на три равни части.

– Глупости! – отвърна той явно раздразнен. – За да разделя окръжност на три равни части, аз трябва да знам дължината ѝ, която е произведение от диаметъра, умножен с ирационалното число „пи“. Задачата е нерешима, защото в крайна сметка представлява един от вариантите на задачата за квадратурата на кръга.

– Съвършено вярно – подкрепи го тъща ми. – Учили сме го в гимназията. Учителят ни по математика, всички бяхме влюбени в него, веднъж като влезе в клас...

– Извинете, че ви прекъсвам – намесих се отново аз. – Има няколко начина да се раздели окръжност на три равни части и ако вие, Роби, дойдете с мен в кухнята, готов съм да ви покажа как става това.

– Не мога да допусна да ме поучава същество, мисловните процеси на което протичат с твърде ограничена скорост – предизвикателно отвърна той.

Дори жена ми не издържа. Тя не понася, когато странични лица се съмняват в умствените ми способности.

– Как не те е срам, Роби?!

– Не чувам, не чувам, не чувам – затропа той, като демонстративно изключи блока си за акустичните възприятия.

Първият ни конфликт започна с дреболия. Веднъж на обед разказах следния виц:

– Срещат се в един параход двама търговски пътници. „За къде пътувате?“

„За Одеса.“

„Вие казвате, че пътувате за Одеса, за да си помисля, че не пътувате за Одеса, но вие наистина пътувате за Одеса, защо лъжете?“

Вицът се хареса.

– Повторете началните условия – раздаде се гласът на Роби.

Да разправяш два пъти виц на едни и същи слушатели, не е много приятно, но го повторих, макар и неохотно.

Роби мълчеше. Знаех, че в минута той е способен да прави около хиляда логически операции, и разбирах каква титанична работа извършва в продължителната пауза.

– Задачата е абсурдна – наруши най-сетне мълчанието той. – Ако действително пътува за Одеса и казва, че пътува за Одеса, тогава той не лъже.

– Правилно, Роби. Но благодарение именно на тази абсурдност вицът изглежда смешен.

– Всеки абсурд ли е смешен?

– Не, не всеки. Но в случая имаме такова положение, при което абсурдността на предположението изглежда смешна.

– Има ли алгоритми за откриване на такива положения?

– Не зная, наистина не зная, Роби. Смешни вицове има много, но никога не съм ги разглеждал от такава гледна точка.

– Разбирам.

През нощта някой ме задържа за раменете. Събудих се. Пред мен стоеше Роби.

– Какво се е случило? – попитах, като търках очи.

– „А“ казва, че хикс е равен на игрек. „Б“ твърди, че хикс не е равен на игрек, понеже игрек е равен на хикс. До това ли се свежда вашият виц?

– Не знам, Роби. За бога не ми пречете да спя с вашите алгоритми.

– Няма бог – рече Роби и се оттегли в ъгъла си.

На следващия ден, щом седнахме на масата, Роби заяви:

– Трябва да ви разкажа виц.

– Хайде, Роби, разправяй – съгласих се аз.

– Купувач идва при продавач и го пита каква е цената на единица мярка от продаваната стока. Продавачът отговаря, че единица от продаваната стока струва една рубла. Тогава купувачът казва: „Вие обявявате, че цената е една рубла, за да си помисля, че цената не е точно една

рубла. Но цената действително е една рубла. Защо лъжете?“

– Много хубав виц – каза тъща ми, – ще се постарая да го запомня.

– Защо не се смеете? – попита Роби.

– Но, Роби – казах аз, – вицът ви не е смешен. Няма го онова положение, при което случката изглежда смешна.

– Не, вицът е смешен – упорито рече Роби – и вие сте длъжни да се смеете.

– Но как да се смеем, като не е смешен.

– Не, смешен е! Настоявам да се смеете! Длъжни сте да се смеете! Искам да се смеете, защото е смешен! Искам, настоявам, заповядвам незабавно, бързо, моментално да се смеете! Ха-ха-ха-ха!

Роби явно не беше на себе си.

Жена ми остави лъжицата и се обърна към мен:

– Никога не ни оставяш спокойно да се нахраним. Намери с кого да се захващаш. С глупавите си шеги доведе бедния робот до истерика.

Изтривайки сълзите си, тя напусна стаята. След нея, запазвайки мълчание, с високо вдигната глава излезе и тъщата.

Останахме сами с Роби.

И тогава той се развихри.

Думата „глупави“ извлече от речника му лавина синоними.

– Глупак! – крещеше той с пълната мощ на високоговорителя си. – Ахмак! Тъпак! Кретен! Малоумен! Психопат! Шизофреник! Смей се, дегенерат, защото е смешно! Хикс не е равен на игрек, понеже игрек е равен на хикс, ха-ха-ха-ха!

Не искам да описвам подробно тази безобразна сцена. Боя се, че не се държах така, както подобава на един истински мъж. Обсипван с град от ругатни, стиснал юмруци в безсилна ярост, хихиках плахо, опитвайки се да успокоя развилнелия се робот.

– Смей се по-високо, говедо такова! – не мирясваше той. – Ха-ха-ха-ха!

На следващия ден кръвното ми толкова се бе покачило, че лекарят ми забрани да ставам...

Роби много се гордеше със способността си да разпознава образи. Притежаваше изумителна зрителна памет, която му даваше възможност да разпознае между стотици сложни рисунки оная, която веднъж бе видял бегло.

Стараех се да развивам у него тези способности.

През лятото жена ми замина в отпуск, тъща ми беше на гости при сина си и ние с Роби останахме сами в апартамента.

– Спокойна съм – каза на сбогуване жена ми, – че Роби ще се грижи за теб. Гледай само да не се карате.

Жегата беше голяма и аз, както винаги по това време, си остригах косата.

Върнах се в къщи от бръснарницата, повиках Роби. Той се появи незабавно.

– Бъдете така добър, Роби, дайте ми да хапна.

– Цялата храна в тази къща, както и всички вещи, намиращи се в нея, освен предметите за общо ползване, принадлежат на нейния собственик. Не мога да изпълня искането ви, тъй като представлява опит да се присвои чужда собственост.

– Но нали аз съм собственикът на този апартамент.

Роби се приближи до мен и внимателно ме огледа от краката до главата.

– Образът ви не съвпада с образа на собственика на тази къща, който се пази в клетките на паметта ми.

– Просто си остригах косата, Роби, но въпреки това съм същият. Не помните ли гласа ми?

– Гласът може да се запише на магнитофонна лента – сухо забеляза Роби.

– Но има стотици други белези, които свидетелствуват, че съм аз. Винаги съм смятал, че сте способен да прецените такива елементарни неща.

– Външните образи са обективна реалност, независеща от съзнанието ни.

Надутата му самоувереност взе да действа на нервите ми.

– Отдавна се канех да поприказвам сериозно с вас, Роби. Струва ми се, че би било много по-полезно за вас да не тъпчете паметта си с прекалено сложни понятия, а да мислите повече за изпълнението на основните си задължения.

– Настоявам да напуснете тази къща – изрече той на един дъх. – Да напуснете, да се махнете, да изчезнете, да се пръждосате. Иначе ще употребя физическа сила, насилие, принуждение, удари, побой, набиване, нараняване, осакатяване, обезобразяване.

За съжаление знаех, че почне ли Роби да се изразява по този начин, да се спори с него е безполезно.

Освен това перспективата да получа някоя плесница не беше особено примамлива. Ръката му е тежка.

Три седмици живях у един приятел и се върнах в къщи чак когато

пристигна жена ми.

През това време и косата ми поизрасна.

Роби вече свикна напълно с нас и се чувства като у дома си. Вечер стърчи пред телевизора. Останалото време човърка до захлас нещо в схемата си, подсвирквайки си високо някаква мелодия. За съжаление конструкторът не му беше дал музикален слух.

Боя се, че стремежът към усъвършенствуване взима у Роби патологични форми. Домашната работа върши без никакво желание и крайно небрежно. Отнася се с явно пренебрежение към всичко, което не е свързано с неговата особа, и разговаря с всички с покровителствен тон.

Жена ми се опита да го научи да превежда. Зазубри удивително лесно френско-руския речник и сега с упоение поглъща купища криминална литература. Когато го помолим да преведе прочетеното, небрежно отвърща:

– Няма нищо интересно. Прочетете си го сами.

Научих го да играе шах. Отначало всичко вървеше гладко, но после логическият анализ, изглежда, му подсказа, че най-сигурният начин да спечели е нечестната игра.

Използва всеки удобен случай да размести незабелязано фигурите ми на дъската.

Веднъж в средата на една партия открих, че е изчезнал царят ми.

– Къде си дянал царя ми, Роби?

– На третия ход вие получихте мат и аз го магнах – нахално заяви той.

– Но това е невъзможно! Поставете царя на мястото му.

– Ще трябва да я понаучите тая игра – каза той и събори фигурите от дъската.

Напоследък проявява интерес към стиховете. За съжаление, интересът му е едностранчив. Готов е с часове да изучава класиците, за да открие неподходяща рима или неправилни словосъчетания. Удаде ли му се, цялата къща се тресе от оглушителния му смях.

Характерът му се разваля с всеки изминат ден.

Само елементарната порядъчност ме въздържа да не го подаря на някого.

Освен това не ми се иска да огорчавам тъщата. Те с Роби изпитват огромна симпатия един към друг.

КРАЙ

© 1962 Иля Варшавски
© 1980 Цвета Пеева, превод от руски

Иля Варшавский
Роби, 1962

Сканиране: Xesiona, 2008
Разпознаване и редакция: Mandor, 2009

Издание:

Иля Варшавски. Тревожни симптоми няма
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1980

Съставител: Димитър Пеев

Преводач: Цвета Пеева

Редактор: Гергана Калчева

Оформление: Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев

Илюстрация на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Жулиета Койчева

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12512>]